

VÁLASZTÁSI BÍRÁSKODÁS 1848-BAN

1. „Hogy mily értékes a választói jog”

„Hogy mily értékes a választói jog, mi sem bizonyíthatja fényesebben, mint az, hogy volt idő, mikor még menyasszonyi hozomány gyanánt is szerepelt. Így például olvassuk, hogy 1790-ben Angliában, Grimsbyben, a választás előtt egy héttel 60 olyan házasság kötött, melyben a nászajándékot a menyasszonyról a férjre átszállandó választói jog képezte.”⁵⁴

A 18. századi Grimsbyben – az 1832-ben kibocsátott *Reform Act* megszületéséig – csak a szabad emberek voksolhattak. Szabad emberré válni pedig három módon lehetett: a) születéssel: szabad ember házasságban született gyermeke szintén szabad ember lett; b) szolgálattal: hét évnyi szolgálatot követően egy szabad ember házában; c) házassággal: szabad ember leányának nőül vételével (később a szabad ember özvegyével kötött házasság révén is szabad emberré lehetett válni).

A vesztegetési és korrupciós botrányairól elhíresült Grimsbyben így sorra kötöttek az olyan házasságok, ahol a szabad ember leányával kötött házasság révén a férj választójogosultságot szerzett. Az érdekházasságba azonban a leány sokszor előzetesen bele sem egyezett, vagy igyekezett azt megakadályozni. Egy fiatalembert például egy halászhajón kivittek a tengerre, és csak akkor térhetett vissza a szárazföldre, amikor már a szavazás is lezárult.

A politikai érdekházasságot kötő felek gúnyolódás célpontjává is válhattak. Egy bizonyos Billy Abbott szintén a szavazati jog megszerzése érdekében hajtotta igába fejét. Mivel a házasságkötést megelőzően az udvarlás teljes mértékben elmaradt, a vőlegény nem tudott a menyasszony testi hibájáról.

⁵⁴ Molnár János képviselő felszólalása, *Képviselőházi napló*, 1896. I. kötet, 1896. november 25.–december 22., Ülésnapok 1896–12., 109. o.

Billy Abbottnak csak az esküvői szertartást követően, a templomból kilépve tűnt fel, hogy felesége sánta, és emiatt furcsa a járása.⁵⁵

2. Az 1848. évi V. tc. az országgyűlési követeknek népképviselet alapján választásáról

V. Ferdinánd az országgyűlési követek népképviselet alapján történő választásáról szóló 1848. évi V. tc.-t csak hosszas huzavona után hagyta jóvá 1848. április 10-én. A népképviseleti törvény szerkesztői (Ghyczy Kálmán nádori ítélmester, Kossuth Lajos és Szemere Bertalan) e törvényt csak egy alkalomra, az 1848. évi IV. tc. alapján három évre összehívott országgyűlés megalakítására szánták.

Bár a törvény önmagát ideiglenesnek minősítette, az 1848. évi V. tc. alapján öt alkalommal – 1848-ban, 1861-ben, 1865-ben, 1869-ben és 1872-ben – választottak országgyűlési képviselőket. Az „ideiglenes” minősítést indokolta, hogy nem állt rendelkezésre megbízható népszámlálási adat, statisztikai apparátus, amelynek segítségével pontosan mérni tudták volna az új szabályozás minden elemét. Politikailag is indokolt volt az ideiglenesség deklarálása, hiszen csak a jövő dönthette el, hogy a konzervatív erők szempontjából túl demokratikus, a radikálisoknak viszont keveset nyújtó törvényt kiállja-e az idő próbáját.⁵⁶

A törvény az aktív és a passzív választójogosultságot szűkre szabta. Az aktív választójogot vagyoni cenzushoz, a 20. életév betöltéséhez kötötte (a valóságban 24 éves korig kevesen élhettek választójogukkal, például vagyoni helyzetük kialakulatlansága miatt), a nők pedig nem kaptak választójogot.

Aktív választójoggal bírt az a férfi, aki Magyarországon született vagy honosították; 20. életévét betöltötte; nem állt atyai, gyámi vagy gazdai hatalom alatt; hűtlenség, csempészás, rablás, gyilkolás és gyújtogatás miatt fenyíték alatt nem állt, és törvényesen bevett valláshoz tartozott.

Az aktív választójog megszerzését a felsorolt feltételek mint általános kelékek mellett különös jogalapokhoz is kötötte a törvény, melyek közül azonban elegendő volt, ha csak az egyik megvalósult. Vagyoni cenzusra tekintettel az választhatott, aki a) a szabad királyi városokban vagy rendezett tanácsú

⁵⁵ SHAW, George: *Old Grimsby*. Grimsby: George Shaw, 1897, 201. o.

⁵⁶ GERŐ András: *Az első kisebbség*. Budapest: Gondolat, 1988, 30–31. o.

községekben 300 forint értékű házzal, földdel, más községekben pedig $\frac{1}{4}$ úrbéri telekkel rendelkezett, vagy ezzel egyenértékű birtoka volt; b) mint kézműves, kereskedő, gyáros állandó lakhellyel, saját műhellyel, üzlettel vagy gyárral rendelkezett, és c) ha kézműves, legalább egy segéddel dolgozott; évente 100 forint állandó és biztos jövedelemmel bírt.

A törvény liberalizmusának mértékét jól jelzi, hogy a szabadelvűség mintaállamaként jellemzett Angliában magasabb censzusok léteztek. A jóval nagyobb lélekszámú országban alig 100 ezerrel volt több választó, mint Magyarországon. Svájctól és egyes 1848–49. évi választójogoktól (pl. az 1848. március 5-ei francia választójogi rendelet vagy az 1849. júniusi dán alkotmány) eltekintve, a korabeli Európa legalacsonyabb censzusa volt Magyarországon.⁵⁷ 1848-ban Magyarország lakossága 11,2 millió volt, és mintegy 800 000 embernek, azaz a lakosság 7,1%-ának volt választójoga.

Emellett „jövedelmükre tekintet nélkül a tudorok, sebészek, ügyvédek, mérnökök, academiai művészek, tanárok, a magyar tudós társaság tagjai, gyógyszerészek, lelkészek, segédlelkészek, községi jegyzők és iskolatanítók, azon választó kerületben, mellyben állandó lakásuk van”.

A törvény a passzív választójogot (a választhatóságot) az aktív választójog feltételein kívül a 24. életév betöltéséhez és a magyar nyelv tudásához kötötte, azzal indokolva, hogy a törvényhozás nyelve kizárólag a magyar. Az 1848. évi V. tc. kimondta azt is, hogy „mindegyik országgyűlési követnek az országos pénztárból 5 pft. napidíj, s lakbér fejében évenként 400 pft. fizettetik”.

A törvény az országot 377 kerületre osztotta, amelyhez járult még Erdély 69 kerülete. A követek választása részben városonként (községenként), részben megyénként történt. A legtöbb város önmagában képezett egy választókerületet, a nagyobb városokat és a megyéket több kerületre osztották.

A választási előkészületekhez tartozott a választókerületek székhelyének megállapítása. A törvény rendelkezett a Központi Választmány felállításáról, amelynek elsődleges feladata a választók összeírására valamennyi választókerületben egy háromtagú küldöttség (Összeíró Választmány) kinevezése és egyéb előkészületi teendők elvégzése volt. A Központi Választmány az összeírásokat követően egy héttel ült össze, és döntött a végleges névjegyzékről.

A választás napját úgy kellett kitűzni, hogy az országgyűlés megnyitását legalább négy héttel megelőzze. A választókat 15 nappal a választás előtt

⁵⁷ Uo. 28–30. o.

kellett tájékoztatni a választás napjáról. A választás levezetésére elnököt, jegyzőt és helyetteseket választottak.

A választói gyűlést az elnök nyitotta meg, és felhívta a választókat ajánlásuk megtételére. Ha a választók több személyt ajánlottak, szavazásra került sor. A szavazáshoz mindegyik párt a jelenlevő választók közül 2-2 bizalmit jelölt, akik az elnökkel és a jegyzővel együtt alkották a Szavazatszedő Választmányt. A szavazás és a szavazatok összesámlálása nyilvánosan történt. Szavazni csak személyesen lehetett.

Országgyűlési követ az lett, aki a szavazatok egyszerű többségét megkapta. Ha ilyen nem volt, akkor a két legtöbb szavazatot nyert jelölt között újabb szavazást kellett tartani.

A választás lefolyásáról a Szavazatszedő Választmány (3 példányban) jegyzőkönyvet vezetett. A jegyzőkönyv egy példánya a megválasztott képviselőt illette, és egyúttal ez szolgált megbízólevélként, mandátumként.

Az 1848. évi házszabályok 9. pontja szerint „kifogás nélküli választásnak tekintetik, mellynek választási jegyzőkönyve rendben van, s melly iránt panasz beadva nincs”.

3. Választási bíráskodás

Az 1848. évi törvény 47. §-a szerint „azon választások iránt, melyeknek törvényessége bármely tekintetből kérdésbe vétetnék, a képviselő tábla intézkedendik”.⁵⁸ A magyar szabályozás a francia–belga mintát (*vérification des pouvoirs*) követte, ahol az ügyek előkészítése az általános választások nyomán kisorsolt osztályok, illetve az időközi választás után az osztályok előadói-iból alakult állandó igazolási bizottság hatáskörébe került.

„A választási kicsapongások” visszaszorítása az 1843. tavaszi követválasztásokat követően vált egyre sürgetőbb kérdéssé. Az alsótábla kerületi ülése által kiküldött, a külföldi és a hazai gyakorlatot egyaránt jól ismerő és előremutató törekvéseket hordozó Zsoldos Ignác elnökletével tevékenykedő választmány részletes és a visszaélések kiküszöbölésén túlmutató

⁵⁸ A nemzetgyűlés 1848. július 13-ai ülésén Horvát Boldizsár azt javasolta, hogy a választások érvényessége felett „ne maga a Ház, hanem rendeletére a törvényhatóság bíráskodjék”. GOLTNER Dénes: *A képviselőválasztások érvényessége feletti bíráskodás alapkérdései*. Szeged: A M. Kir. Ferencz József-Tudományegyetem Barátainak Egyesülete, 1937, 164. o.

törvényjavaslatot dolgozott ki. A javaslat tárgyalását az 1843–1844. évi országgyűlésen heves viták kísérték elsősorban a vesztegetés fogalmát és a választási bíraskodás (*verificatio*) mibenlétét illetően.⁵⁹

Az 1848-ban megtartott népképviseleti választások során a választási bíraskodás az 1848. évi hárszabályok által szabályozott szervezeti és eljárási keretek között zajlott. A választási bíraskodás szervei e rendszerben az ideiglenesen, majd véglegesen megalakult képviselőház („alsó ház”), az igazolási osztályok és az állandó igazolási bizottmány (bizottság) voltak.⁶⁰

A hárszabályok⁶¹ értelmében az országgyűlés („nemzeti gyűlés”) megnyitása után az ideiglenesen megalakult „alsóház” a korelnök és a korjegyzők közreműködésével megkezdte a benyújtott megbízólevelek igazolását.

A megbízólevél tulajdonképpen a választás lefolyásáról készült választási jegyzőkönyv volt. Az 1848. évi V. tc. értelmében az egyes választókerületekben a Szavazatszedő Választmány vezetett jegyzőkönyvet, amely három példányban készült. A jegyzőkönyv egy példánya a megválasztott képviselőt illette, és ez szolgált megbízólevélként. A választási jegyzőkönyv érvényességére nézve a törvény csupán arról rendelkezett, hogy azt a Szavazatszedő Választmány elnökének, jegyzőjének és két tagjának alá kell írnia, ezenkívül egyéb alaki vagy tartalmi kellékekről nem szólt.

„2. A megbízóleveleiket átadott tagok, az elnök által eszközöndő sors-húzás útján, kilencz egyenlő osztályra osztatnak.”

3. Az első osztály megvizsgálja a második osztálybeliek tagságát, a második osztálybeliek a harmadik osztálybeliekét, a harmadik a negyediket, a negyedik az ötödiket, az ötödik a hatodikat, a hatodik a hetediket, a hetedik a nyolczadikat, a nyolczadik a kilenczediket, a kilenczedik osztály pedig az első osztálybelieket. (...)

59 A javaslatból végül nem lett törvény, mivel a két tábla tagjai egyes alaprendelkezőkben (például a nemesi szavazati jog korlátozása) nem tudtak megállapodni. RUSZOLY József: *A választási bíraskodás története Magyarországon*. Szeged: Pólay Elemér Alapítvány–Juris-peritus, 2015, 39. o.

60 Uo. 55. o.

61 A Nemzeti gyűlés alsóházának ülése 1848. július 13-án tűzte napirendjére a rendszabályok (hárszabályok) megvitatását. Madarász József javaslatára az első pontban szereplő – „csak tollhibának tulajdonítandó” – „alsóház” helyett a „képviseelőház” szó került a végleges szövegbe. Nemzeti gyűlés. IX. ülés az alsóházban, július 13-án (1848). *Közlöny* 1848/35, 146. o.

11. Azon tagok igazolására, kik az országgyűlés elejére meg nem jelentek, s ekkép a kilencz osztályba fel nem oszlattak, a ház saját kebeléből fog egy kilencz tagú állandó bizottmányt választani.”⁶²

Az állandó igazolási bizottságnak a törvényhozási időszak alatt az igazoló osztályokéval azonos hatásköre volt. Az osztályok tagjaik sorából – általános szótöbbséggel – elnököt és előadót választottak, majd megkapták „a számolás rendjén” következő osztályok tagjainak választási jegyzőkönyveit és az azokkal kapcsolatban benyújtott panaszokat.⁶³ Az osztályok mint a képviselőház véleményező, javaslattevő szervei először az olyan kifogás nélküli választásokról tettek jelentést a képviselőháznak, amelyeknek „választási jegyzőkönyve rendben van, s melly iránt panasz beadva nincs”.

A képviselőház 1848. július 13-ai ülésén a választási jegyzőkönyvekkel kapcsolatban Szintay János képviselő kifejtette, hogy bár „a legnagyobb szigorúsággal kell eljárni”, mégsem lehet büntetni sem a képviselőt, sem a választókat, ha a képviselő önhibáján kívül „rendetlen jegyzőkönyvet mutat fel”. Utalt arra az esetre is, amikor a szavazás ugyan megtörtént, de a jegyzőkönyvhöz nem csatolták a szavazók lajstromát vagy csak az egyik jelölt megbízottjai írták alá a jegyzőkönyvet. Azt javasolta, hogy a házszabályok 9. pontjának általános megfogalmazása helyett iktassák be azt, hogy ha „voksolás útján választatik el valaki, akkor a’ szavazók lajstroma is csatoltassék a’ jegyzőkönyvhez, és hogy mind a’ két követjelöltnek megbízottjai írják alá a jegyzőkönyvet”.⁶⁴

Pázmándy Dénes elnök szerint viszont „szabályok által meghatározni” nem lehet, hogy mit kell tartalmaznia a jegyzőkönyvnek ahhoz, hogy rendben legyen, mert „az efféle vitáknak sem hossza, sem vége nem lenne”. Mint

62 A képviselőház rendszabályai, 1848. Lásd: MEZEY Barna (szerk.): *A magyar jogtörténet forrásai. Szemelvénygyűjtemény*. Budapest: Osiris, 2006, 280. o.

63 A ház rendszabályainak kidolgozásával megbízott választmány előadója Irinyi József volt, aki 1847-ben már papírra vetette „az alsóház’ rendszabályait”. Akkori elképzelése szerint a megválasztott képviselők igazolását három bizottság végezte volna: „A’ kerületi ülés, sorshuzás’ útján, (például három) mennyire lehet, egyenlő részre oszlik, ’s mindenik részből külön, sorshuzás útján, (például három) tagból álló bizottmány küldetik ki, mellyek az illető részbeli tagok’ tagsági jogait igazolják.” Az így kisorsolt első bizottmány tagjainak tagságát a második, a másodikét a harmadik, a harmadikét pedig az első igazolta volna. Irinyi szerint a „jelen csekély számú alsóházunkban nincs szükség” több bizottságra. IRINYI József: *Az országgyűlés rendezéséről*. Pest: Heckenast Gusztáv, 1847, 25. o.

64 Nemzeti gyűlés. IX. ülés az alsóházban, július 13-án (1848). *Közlöny* 1848/35, 146. o.

mondta, „éppen abban fekszik a dolog veleje, hogy ez itten általánosságban van kimondva”.⁶⁵ Madarász László a „hitelesen indokolt panasz” mellett érvelt, mondván, hogy a 10. pontban is az szerepel, hogy csak az indokolt panaszt lehet figyelembe venni. Egy további képviselői álláspont szerint „az indoklás eszméjét egy pár szóval ki lehetne tenni”. Az a kifejezés ugyanis, hogy a jegyzőkönyv rendben van, csupán annyit jelent, hogy a választási jegyzőkönyv „hitelesen van expedálva”. Ebből fakadóan pedig „a követet kifogás nélkül követnek kell tekinteni”. A képviselő pontosabbnak tartotta volna a „kinek választása és jegyzőkönyve rendben van, és a’ kívánt panasz beadva nincs” szövegezést, mivel „a’ jegyzőkönyv rendben lehet, de nem a’ választás”.⁶⁶

1848-ban a választási jegyzőkönyv hiányossága komoly jogi következményt nem vont maga után, a hiányos jegyzőkönyveket az igazoló osztály visszaküldte hiánypótlásra.⁶⁷ A képviselőház akkor alakulhatott meg véglegesen, amikor az osztályok által beterjesztett jelentések szerint a kifogás nélküli megbízólevelek száma elérte a 226-ot. Az így megalakult háznak terjesztették elő az – általános szótöbbségen alapuló – előadói jelentésüket azokról a választásokról, „mellyek iránt vitatkozás lehet”.⁶⁸ A véglegesen megalakult képviselőház országos ülése „minden választás felett, ha az kétségbe vonatott” az osztályok véleményes jelentésének meghallgatása és megvitatása után határozott a kifogásolt, illetve megtámadott választásokról. „Ha szükségét látja, a választás iránt vizsgálatot is rendelhet.”

Szilágyi Dezső igazságügy-miniszter 1891. július 18-án az országgyűlési képviselőválasztások feletti bíráskodásról szóló törvényjavaslat előterjesztése kapcsán tett felszólalásában a korábbi szabályozásra utalva, hangsúlyozta, hogy a képviselőháznak az 1848. évi törvényben kimondott joga nem csupán a képviselők „megbízó leveleinek formai érvényességű” megvizsgálására terjedt ki, hanem azt a jogot is magában foglalta, hogy „megvizsgálja és eldöntse a képviselőház azt, vajon a választás egész menetében és eredményében törvényes-e?”. Hozzáfűzte azt is, hogy meggyőződése szerint az a jog, hogy a törvényhozó testület „önön-összetételének törvényességét” megvizsgálhatja, és e tekintetben döntést hozhat, a törvényhozó testület

⁶⁵ Uo.

⁶⁶ Uo. A 9. ponton végül nem módosított a képviselőház.

⁶⁷ CSIZMADIA Andor: *A magyar választási rendszer 1848–1849-ben*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1965, 177–182. o.

⁶⁸ RUSZOLY 2015, 56. o.

függetlenségének „attribútuma”. Úgy vélte, hogy ennek a jognak a képviselőháztól való elvétele és egy, más „független közegre való teljes átruházása, szükségképpen visszahat magának a törvényhozó testületnek állására is.”⁶⁹

3.1. A választás elleni panasz

A házszabályok értelmében „a választás érvényessége ellen intézett ellenmondások és panaszok írásba foglalva az elnöknek előzetesen átadandók”. „Panaszt csak az illető választó kerületi követjelöltek, vagy választók, s egyedül írásban tehetnek, s csak úgy vétetik figyelembe, ha okadatolva van.”

A házszabály 10. pontját tárgyalva Halász Boldizsár a szövegtervezetben szereplő „ha indokolva van” megfogalmazást túl általánosnak találta, és annak pontosítását javasolta, miszerint „hogya ha a’ panasz hiteles okiratokkal indokolva van”. Irányi Dániel támogatva képviselőtársa felvetését, a „ha a’ panasz bebizonyítva van” fordulatot javasolta. Bónis Sámuel pedig az „indokolva” helyett az „okadatolva” szóhasználatot indítványozta, ezt a módosítást szorgalmazta Irinyi József is. Bár a felszólalásokat lezáró elnöki kérdésre, miszerint „méltóztatnak az »okadatolt« szót elfogadni?”, az ülésteremben a „nem!” felkiáltás hallatszott,⁷⁰ az ülés jegyzőkönyvének tanúsága szerint „a betétetni javasolt »okadatolt« szó közakarattal betétetni határoztatott”.⁷¹

A panasz benyújtásának határidejét tekintve a házszabályok úgy rendelkeztek, hogy „a ház alakulása kimondatván, az igazolt követek ellen többé panasz el nem fogadtatik”. Az időközi választások ellen, a választás napjától számítva harminc napig lehetett panaszt benyújtani. A panaszt a kialakult gyakorlat szerint akkor tekintették „okadatoltnak”, ha azt ténybelileg és jogilag is megindokolták, valamint bizonyítékokat is kellett tartalmaznia. A házszabályok tárgyalásakor a panasz indokolásával, illetve annak mellőzésével kapcsolatban kérdésként felmerült az is, hogy a panaszos hogyan szerezzé meg az „okadatokat”, a bizonyítékokat: „odahaza nyomoztatni fog? vagy mit

69 Szilágyi Dezső felszólalása. *Képviselőházi napló*, 1887. XXVI. kötet, 1891. július 14.–augusztus 17., Ülésnapok 1887–534, 1891, 104–113., 105. o.

70 Nemzeti gyűlés. IX. ülés az alsóházban, július 13-án (1848). *Közlöny* 1848/35, 146. o.

71 Július 13-án tartott IX-dik ülés jegyzőkönyve (1848). *1848–1849 Képviselőházi Jegyzőkönyv* 1. 1848-ik év Július 2-ikán Pesten egybegyűlt Nemzeti Képviselők Háza üléseinek jegyzőkönyve. [Pest]: [1849], 16. o.

csinál? [...] s ilyenkor ha nyomoztatni akar, hogy fogja tökéletesen összekeverhetni a' szükséges okadatokat?"⁷²

A választási bíráskodás szerveinek gyakorlatában fontos volt a választási jegyzőkönyv és a választás elleni panasz ténybeli állításainak egyeztetése.⁷³ Bár a házszabályok csupán a panaszbenyújtást szabályozták, a választási bíráskodás gyakorlatában a peres eljárás szabályainak megfelelően a megtámadott képviselőnek vagy pártjának lehetősége volt arra, hogy a panasszal szemben védőíratot készítsen vagy ellenpetícióval lépjen fel.⁷⁴ Az osztályok és az igazolási állandó bizottság ülései nem volt nyilvánosak, azokon a felek sem jelenhettek meg. Az ügyeket kizárólag az előterjesztett iratok alapján bírálták el. Az osztály az elé került ügyben háromféle határozatot hozhatott: igazolás, vizsgálat elrendelése, választások megsemmisítése.

3.2. Igazolás

Az igazolásnál azt az irányelvet követték, hogy ha valamely képviselő jegyzőkönyvét rendben találták, és a választás ellen nem nyújtottak be petíciót, akkor azt igazolni kellett. A jegyzőkönyvet akkor találták rendben lévőnek, ha a választás törvényesen és zavartalanul folyt le.

Zsitvay József nyergesújfalui mészárosmester⁷⁵ a táti választókerületben (Esztergom vm.) megválasztott képviselő ellen benyújtott választási jegyzőkönyvben az állt, hogy versenytársa, Huszár Zsigmond másodalispán ellen azzal izgatott, hogy „a' robotot és tizedet vissza fogja állítani, melly izgatás következtében” Huszár visszalépni kényszerült. A választás napján, 1848. június 20-án a másodalispánt még azzal is vádolták, hogy „a' papok által megvásároltatott, mivel a' papi dézsmát ismét vissza akarják állítani”.⁷⁶ „Panaszoltatik továbbá némelly Pestmegyei lakosok részéről, hogy ámbár a' választó kerületben birtokosok, a' szavazástól még is eltiltanak.”

72 Pap Pál felszólalása (1848). Nemzeti gyűlés. IX. ülés az alsóházban, július 13-án. *Közlöny* 1848/35, 146. o.

73 RUSZOLY 2015, 70. o.

74 Uo. 71. o.

75 Zsitvay József (1807–1892) országgyűlési képviselővé választását követően Pesten, majd Debrecenben részt vett az országgyűlés munkájában. A forradalom és szabadságharc végén Komáromba menekült. Az 1850-es években ismét mészáros Nyergesújfalun. 1861-ben és 1865-ben Esztergom, 1867 és 1878 között a dorogi kerület országgyűlési képviselője volt. Bona, é.n.

76 Táth kerületi követválasztás (1848). *Közlöny* 1848/16, 62. o.

A panaszt aláíró választók egy másik folyamatban azt adták elő, hogy ők az első petíció aláírására és „a’ választás megsemmisítésének kérésére olly ámitással birattak, mintha azon folyamat csupán azon kívánságot tartalmazná, hogy annak aláírói Huszár Zsigmondot kívánták követni. Minél fogva abbeli első folyamatukat részükről visszavonják”. A panaszt 1848. július 7-én tárgyalta a képviselőház, és „a’ bujtogatás nem igazoltatván, a’ kerületen kívül lakó pestmegyeiek elmozdítása pedig törvényes lévén; az osztály Zsitvay Józsefet kifogástalan képviselőnek kimondatni véli.”⁷⁷

3.3. Vizsgálat elrendelése

A képviselőház minden olyan esetben vizsgálatot rendelt el, amikor valamely választás ellen nagyszámú választó adott be petíciót, illetve a hibás jegyzőkönyv és az okadatolt panasz csupán valószínűsítette a törvénysértést. Sem a törvény, sem a házszabályok nem határozták meg pontosan, hogy hány választónak kell a panaszt benyújtania a vizsgálat elrendeléséhez, az eljáró szervek mégis figyeltek arra, hogy hányan peticionáltak.⁷⁸ A vizsgálat alatt az érintett képviselő részt vehetett az országgyűlés munkájában, és gyakorolhatta képviselői jogait.

A képviselőház az 1848. évi választásokat követően öt esetben rendelt el vizsgálatot,⁷⁹ köztük Cegléden, ahol három jelölt (Varga Sándor, Rutkai József és Szalai Sámuel) indult. Az 1848. június 13-ai választáson a szavazatok többségét Varga Sándor városi jegyző és ügyvéd szerezte meg. Megválasztását a korabeli radikális sajtó (*Márczius Tizenötödike*) – nem éppen lelkesen – kommentálta:

„Követte lett Varga Sándor eddigi főjegyző, köz- és váltóügyvéd. Politikai tudománya átkozottul nem sok, de a magyar szólótánczot igen jól tudja [...] Politikai hite martius előtt körülbelül semmi, azóta autocratico-democratico-monarchico-respublicanus; választáskor Jakobinus eszméket pengetett, üterére tapintott a vöröstollas Czeglédnek [...] Véleményem szerint legjobban betöltendi helyét

77 Nemzeti gyűlés. IV-dik ülés az alsóháznál, jul. 7-én (1848). *Közlöny* 1848/29, 118. o.

78 RUSZOLY 2015, 61., 72. o.

79 CSIZMADIA 1965, 190. o.

deputatiokban, szavazatszedő választmányokban s hivatalos banquetekben [...].”⁸⁰

Varga Sándor megválasztása ellen 421 választópolgár nyújtott be petíciót,⁸¹ amely szerint az összeírás helytelenül történt, valamint a választás napját két ünnepet követő hétköznapra tűzték ki, és így a javarészt földműveléssel foglalkozó választók $\frac{2}{3}$ részét megakadályozták jogaik gyakorlásában. A június 26-án benyújtott petíció szerint:

„Cegléd városában az új törvények által engedett követválasztás, az előjáróság rendeletére pünkösddvasárnap utáni kedden, vagyis június hava 13-án történt meg, azon a napon t.i., mely két ünnep után következvén a mezőgazdasággal foglalkozó népnek a sürgős kaszálás idejében úgyszólván elhalaszthatatlan munkanap volt. Egyrészen innét következett, hogy azon várost, mely mintegy 22 ezer lelket számlál magában, a választásnál egyedül 248 szavazat képviselte.”⁸²

A ceglédi választópolgárok kifogásolták még többek között azt is, hogy

„Az összeírás és bejegyzés úgy intéztetett, hogy a választási képességgel bíró polgártársainknak legalább kétharmada a jegyzékből, vagyis a választók lajstromából kimaradt. A népnek nagyobb része nem is tudta, hogy magát be kell íratni, sem a helyet, hol ezt tenni kellett volna.”

„A választási elnök a helybeli főbíró, pártatlan ügyvezetés helyett, személyesen éjjel-nappal korteskedett, s állásának tekintélyét a szabad akarat elnyomására fordítá, így a biztossága alatt álló takács czéhet kényszeríteni akarta kedvencének, Varga Sándornak adni az összes czéhbeliak szavazatát, miáltal az erkölcsileg erőszakolt takácsok nagyobb része a választástól visszavonult.”⁸³

80 Követválasztásunk megtörtént, *Márczius Tizenötödike*, 1848/84, 337. o.

81 SIMON V. Péter: *Pest megye népképviselői átalakulása 1848-ban. Fejezetek Pest megye történetéből. Tanulmányok*. Budapest: Pest Megyei Levéltár, 1990, 287. o.

82 Ceglédi választási petíció 1848-ban. *Ceglédi élet. A Kossuth-Múzeum Időszaki Közlönye* 1955/1, 43. o.

83 Uo. 44. o.

A bizottmány végül „eme’ pusztán elsorolt tények vizsgálat általi fényrederítéséről” döntött.⁸⁴ Jóllehet a kifogások közül a választók helytelen összeírását, illetve a választások két ünnep utáni hétköznapra történő kitűzését „tekintetbe alig vehetőnek” látta, mivel azonban

„a helybeli egyházi és polgári előjáróság az ámitás és elremítés botrányos fogásainak használatával s nyílt korteskedéssel vádoltatik, miáltal az előjárói jármában nyögött, s joggyakorlásban még idegen nép, akarátának őszinte nyilvánításában erkölcsileg gátolatott, de sőt maga a választást vezető elnök a választás alatt pofozkodásig sülyedő részrehajlással, a választói jegyzékbe be nem írottak szavazatának elfogadásával vádoltatik, eme pusztán elsorolt tények vizsgálat általi felderítését véleményezi a bizottmány”.⁸⁵

A vizsgálat végeredményét nem ismerjük, ám annyit tudunk, hogy Varga Sándor országgyűlési képviselő maradt, és a képviselőházban „szavát nyomatékosan felemelte a pálinkát főző kisüstök” mellett,⁸⁶ valamint „néhány egészséges indítványt tett a szegény parasztok és zsellérek érdekében”.⁸⁷

A házszabályok szerint „minden osztályban a tagok legalább fele részének kell a vizsgálatnál jelen lenni”. Ha

„a vizsgáló osztálynak valamelly tagja, a vizsgálata alá tartozó valamellyik tagnak jelölttársa volt, ezen tagnak vizsgálatánál nincs szavazata az osztályülésben”. „Minden választás érvénye felett, ha az kétségbe vonatott, a ház határoz. Ha szükségét látja, a választás iránt vizsgálatot is rendelhet, mellynek költségeit a vesztő fél viseli, s mellyre saját kebeléből is küldhet ki vizsgáló tagokat; az érdeklött tagnak azonban, a vizsgálat bevégeztéig, tagsági jogát fel nem függesztheti. A vizsgálatra megbízottaknak

84 Az osztály abban a kérdésben nem tudott dönten, hogy hány tagú küldöttség utazzon Ceglédre a vizsgálat lefolytatására. Nemzeti gyűlés. V. ülés az alsóházban jul. 8. (1848), *Közlöny* 1848/31, 126. o.

85 Ceglédi választási petíció 1848-ban, 44. o.

86 DOBOS Sándor: A város a politikai életben és a Kossuth kultusz. In: KOLOFONT József (szerk.): *Magyar városok monográfiája 10. (Cegléd)*. Budapest: A Magyar Városok Monográfiája Kiadóhivatala, 1931, 304. o.

87 ROSSI Károly: Az új képviselő. In: SÁRKÁNY József (szerk.): *Ceglédi élet. A Kossuth-Múzeum Időszaki Közlönye*. Cegléd: Ceglédi Városi Tanács, 1955, 45. o.

minden a választás iránt a házhoz érkezett irományok kiadatnak. A választás érvénye felett szavazásra kerülven a sor az elnök felszólítására először felállanak azok kik az osztály előadó jelentése mellett vannak, azután pedig azok, kik ellene vannak. Kétség esetében a kísérlet megismételtetik. Ha a többség ekkor sem volna világos, a már igazi tagok névsor szerint felszólíttatnak, s golyózás útján történik a szavazás.”⁸⁸

3.4. A választások megsemmisítése

Ahogy a francia mandátumigazolás rendszerét átvevő más államok hasonló jogszabályai, úgy sem az 1848. évi V. tc., sem a házszabályok nem tartalmazták a választási érvénytelenségi okokat. A házszabályok az igazolásra, esetleges vizsgálat lefolytatására, illetve a bíraskodásra eljárási szabályokat tartalmaztak, és „csak negatív határozták meg a kifogás nélküli választás fogalmát”.⁸⁹ Az érvénytelenségi okokat a törvény alapul vételével maguk az eljáró szervek alakították ki.⁹⁰ A választások megsemmisítésére csak lényeges törvénysértés esetén került sor.

Érvénytelenségi okok lehettek *a)* a választás előkészítése során felmerült törvénysértések, illetve szabálytalanságok (választókerületek törvényellenes megalakítása, választók előzetes megfélemlítése); *b)* a választás lefolyása

88 „[...] a szabályok értelmében méltóztassék először azoknak fölállani, kik az osztály előadója jelentése mellett – t. i. a vizsgálat mellett – vannak; azután pedig azoknak, kik ellene vannak. (A fölállás után.) Próbáljuk most másképp-, méltóztassanak azok felállani, kik a bizottmány véleménye ellen vannak. (A fölállás után.) Kövessük szigorúan a szabályokat. [...] kétség esetében, a kísérlet ismételtesék; s miután jelen esetben a többséget nem vagyok képes kivenni, ismét felszólítom azokat, kik az osztályelőadó véleménye vagyis a vizsgálat mellett vannak, méltóztassanak még egyszer fölállani. (A fölállás után.) Méltóztassanak most az ellenvéleményben levők fölállani. (A fölállás után.) [...] most sem tudom kivenni a többséget; szavazzunk tehát golyókkal. Az első kérdés: Vizsgálat-e vagy nem? [...] itt kétféle golyó van, fekete és fehér. A fekete a vizsgálatrai szavazást jelenti, a fehér pedig az igazolást. Minden tagnak két golyót – egy fehéret s egy feketét – leszek bátor átadni, melyek közül azt, melyet szavazás végett használni nem kívánnak, ezen edénybe méltóztassanak dobni; azok pedig, melyek a szavazatot jelentendik, ide fognak tétetni.” *Képviselőházi napló* (1861), 1861. I. kötet. 1861. április 6.–június 1. Ülésnapok 1861–7., 26. o.

89 CSIZMADIA 1965, 199. o.

90 RUSZOLY 2015, 41. o.

alatti törvénysértések és c) a képviselővé választott személyében rejlő okok (passzív választójog hiánya).⁹¹

Az első népképviseleti választásokon a leggyakrabban a választási eljárás folyamán sértették meg a jogszabályt. Vagy az alaki szabályokat nem tartották be, vagy félbeszakították a választást, vagy csalás, nyílt erőszakoskodás, vesztegetés, etetés-itatás fordult elő. A választási eljárás folyamán előforduló törvénysértés volt a választókerület székhelyének jogtalan áthelyezése. Lényeges törvénysértésnek számított az eljárási szabályok megsértése, például az ellenpárt megbízottainak távolléte. Ennek alapján semmisítették meg Aidinger Pál pécsi polgármester mandátumát.

„Pécs városban az intelligentia értesítve nem lévén, de intimidáltatván is terrorismus által, öszvesen 540 szavaztak csak 1235 választó közül, sőt szavazó képeseknek nagy része föl sem íratta magát. Aidinger Pál polgármester hivatalos szobájába a' városházhoz csábittatván a' köz-nép itt 3 írnok által iratott a' szavazati jegyre Aidinger neve, a' polgármester pedig a' pitvarban fel's alá sétált, ösztönözve párthiveit.”
– adta hírül a Jelenkor 1848. június 29-én.⁹²

A június 20-ai választásokon Aidinger Pál mellett még egy jelölt, a szintén liberális Csacsinovics Endre városi főjegyző is indult. Aidinger Pál (1790–1861) főügyész, majd 1848 májusától Pécs polgármestere lett. Nyers modora, kíméletlen eljárásai miatt a város liberális értelmiségével és kollégái zömével is ellentétbe került. Egy belügyminiszterhez intézett feljelentésben „Robespierre”-i modorral vádolták.⁹³ Csacsinovics Endre (1821–1900) jogakadémiát végzett. 1844-től ügyvéd, 1848-ban aljegyző, majd 1848 májusától 1850 júniusáig főjegyző, ezt követően cs. kir. törvényszéki bíró.⁹⁴

A szavazatok általános többségét (387 szavazat) és így a képviselőiséget Aidinger Pál szerezte meg. Csacsinovics hívei azonban petíciót nyújtottak be

91 A választás megsemmisítésének eseteit pontosították az 1887. évi képviselőházi házszabályok [71. § a)–e)], az abszolút és a relatív érvénytelenségi okok részletes szabályozását pedig az országgyűlési képviselő-választások feletti bírászkodásról szóló 1899. évi XV. tc. tartalmazta először (3. § 1–27.). Lásd 1884–1887. évi országgyűlés. A képviselőház házszabályai (1887). Budapest: Pesti Könyvnyomda-Részvény-Társaság, 1892, 53–56. o.

92 Pécs jun. 23kán f. hó julius 2kán kezdendő hongyülésre (1848). *Jelenkor* 1848/76, 310. o.

93 KAJTÁR István: Önkormányzati élet Pécsen (1848–1918). *Baranya* 1990/2, 61–74., 62. o.

94 Uo. 63. o.

választás ellen, mondván, hogy elmaradt a választók összeírása; a szavazást először három különböző helyre tűzték ki, majd ezen a választás előtti este váratlanul módosítottak, és a szavazás csupán egy helyen folyt; a szavazatszedésre nem küldtek Szavazatszedő Választmányt, hanem azt maga a Központi Választmány végezte; a választáson sem elnök, sem jegyző nem volt jelen; a választást vezető személy nem intézett felszólítást a választókhoz, hogy kit kívánnak képviselőnek, így minden előzetes ajánlás nélkül folyt a szavazás, valamint egy választó jelen nem lévők céduláival voksolt és „bizalmiakat” sem alkalmaztak.⁹⁵

A képviselőház állandó igazolási osztálya

„az elő említett ellenvetéseket kevésbé fontosaknak tartja, semhogy a választás érvénytelenítése következne azokból, de azt, mi be is bizonyíttatik, hogy egy választó más választók helyett szavazott és hogy a jelöltek részéről egy ellenőr sem alkalmaztatott, oly lényeges törvény sértéseknek tartja, melyek a választás megsemmisítésére elégségesek”.⁹⁶

Az osztály véleményéhez csatlakozott a képviselőház is, Aidinger mandátumát július 13-án megsemmisítve, új választást rendelt el,⁹⁷ amelyre július 30-án került sor, 831 szavazó részvételével. Aidinger kihívója ezúttal Katits István városkapitány volt, aki „közel állt a radikálisokhoz, a pécsi vörös (pirosbogyós) párt tagja, aki a nemzetőrséget is szervezte”.

Aidinger 381 szavazatával szemben Katits 350 szavazatot kapott. 74 választó ez ellen a választás ellen is petíciót nyújtott be mondván, hogy rövid volt a kitűzött idő, a névjegyzéket nem függesztették ki, és a képviselőjelölt a népet ígéretésekkel ámította. Aidinger mint polgármester a nemzetőrséget eltiltotta a választás napján a fegyverbeállástól. Az osztály ugyan szükségesnek tartotta a vizsgálatot, de az eljárásra mégsem került sor.⁹⁸ Bár Pázmándy Dénes elnök úgy nyilatkozott, hogy a másodszori választás

⁹⁵ CSIZMADIA 1965, 213. o.

⁹⁶ JÁROLI József: *A rendszerváltás folyamata az 1848–49-i forradalom és szabadságharc első hónapjaiban. Válogatott dokumentumok*, Budapest: Magyar Levéltárosok Egyesülete, 2001, 295. o.

⁹⁷ CSIZMADIA 1965, 213. o.

⁹⁸ ÓDOR Imre: Az első népképviselői országgyűlés baranyai követei. *Baranya, Emlékszáma az 1848–49-es forradalom és szabadságharc tiszteletére*, 1998–1999, 62. o.

elleni panasz „az igazolóválasztmánynak kézbesítendő”, augusztus 18-án „Pécs sz. k. város részéről f. é. július 30-dik napján országgyűlési követül általános szótöbbséggel megválasztott Aidinger Pál törvényes képviselőnek elismertetik”.⁹⁹

A választások lefolyása alatti törvénytisértések közül a nyílt erőszakoskodás fordult elő legtöbbször. Erőszakoskodások, verekedések leginkább a nemzetiségi területeken folytak. A megyék közül Krassó (románok) és Nyitra (szlovákok) állta az élen, de a „színmagyar” választókerületekben sem voltak ritkák az ilyen összetűzések.¹⁰⁰ Az 1848. évi választásokon a vágvecsei (Nyitra vm.) választókerületben Keresztury József liberális pártja verekedést kezdett, amelynek 42 sebesültje és négy halálos áldozata volt. A történeteknek országos híre lett. Többször foglalkozott az eseményekkel a *Közlöny* és a *Pesti Hírlap*¹⁰¹ is.

A választókerületben két jelölt volt: a baloldali Népkör Keresztury Józsefet, míg a mérsékelt radikálisok Rudnyánszky Jánost jelölték. A választások délelőtt 10 órakor kezdődtek. A borongós idő ellenére a választók zászlókkal a kezükben kocsikon érkeztek Vágvecsére, már jóval a kezdés előtt. A szavazóhelyhez közeli kocsmában borozgattak. Mivel a pártok közlése alapján az egy képviselői mandátumra két jelölt pályázott, voksolásra került sor. A választók a községek által összeállított sorrend alapján, egy előre megtervezett forgatókönyv szerint adták le szavazataikat.

A választást a Kereszturyt támogató községek kezdték, őket követték a megosztott szlovák falvak, és a sort a Rudnyánszky-párt támogatói zárták. A szavazatszedés megkezdését a Rudnyánszky-párt képviselői egy órával kérték elhalasztani, mivel a Vág folyó túloldaláról érkezőket a másik párt szimpatizánsai feltartóztatták, és nem engedték be a községbe. Hosszú egyeztetés után megkezdődött a szavazatszedés Czigler Ambrus kocsmájának fészereiben az erdő alatt. A voksolás 12:30-ig rendben zajlott. Ekkor a Rudnyánszky-párt újabb óvást emelt, ugyanis szavazóikat továbbra sem engedték a szavazóhelyre menni. Ekkor Vágsellye és Vágkirályfa elöljárói a választási elnöktől, Tóth Mihálytól szerettek volna orvoslást kérni a történetek miatt.

99 Nemzeti gyűlés. XXXIV. ülés a képviselőházban aug. 18-kán (1848), *Közlöny* 1848/72, 355. o.

100 CSIZMADIA 1965, 216. o.

101 Vágvecse, jun. 24-én (1848). *Pesti Hírlap* 1848/95, 604. o.; Nyitrából (1848). *Pesti Hírlap* 1848/99, 620. o.

„Ezek után rövid szünet múlva , néhány tagból álló küldöttség érkezett hozzám, K. J. pártja részéről, engemet felszólítván: mikép az illetén szavazatszedés mai nap el nem végeztethetvén, intézném el a' dolgot akkép, hogy a' pártok közé menvén, kérdezzem meg a' községek elöljáróit, hányan vannak ? 's így legfeljebb egy óra múlva vége szakíthatatnék. K. J. pártfelei azonban, ezen eljárást nem helyeselték, mondván , hogy a' túlsó párton nagyobb részt szavazattal nem bíró egyének vannak, 's ekkor a' törvényesen kisebbségben levő párt könnyen túlsúlyt nyerhetne. Illykép megtagadván kérelmüket, a' küldöttek visszatértek, 's ezután legfeljebb 10 percz múlva a' K. J. pártbelieket már láttam a' K. J. pártfelei után köveket, tégladarabokat és göröngyöket hajigálva futni, holott kő- és tégladarabok a' helyen pénzért sem találhatók. Ekkor kirohantam a' szín alól, és láttam, mint szalasztották a' K. J. pártfeleit, láttam továbbá, mint leterített egy hosszufalusi polgár a' vad tömeg ki zápora által, 's a' földön fekvő – kövekkel 's lábakkal halálilig kinoztatott, – láttam végre egy megyei tisztviselőt 's több ismeretlen úri egyéneket, kik a' felbőszült tömeget csillapítás helyett tüzelték s a szín alá igazították, valamint azt is, hogy az elszalasztott R. J. pártfelei az erdőbe vonulván, onnét Czigler Ambrus sövényéből kihúzott karókkal 's letörött ágakkal a R. J. pártfeleit viszonmegtámadták, s ekkor a vérengzés legdühöseb fokra hágott; ezeket mind láttam, mondom, mert a' vérengzés közepette csillapítam a' fellázadt kedélyeket, de valljon ki képes illy, több ezerre menő, felizgatott embert az ütközés dühében akadályozni.”

– számolt be az eseményekről július 1-jén Tóth Mihály választási elnök.¹⁰²

Az „összecsapás” egy óráig tartott. A vágsellyeiek panaszlevelükben azt írták, hogy a rendbontás fő szervezője Zámbo János, a szomszédos Hosszúfalú bírāja volt, aki „két szekér nyírfa és fűzfa karót vitetett verésre, de még Mészáros Elek kocsmárostól a fejszét is kivetette és azt parancsolván, hogy készítsenek maguknak botokat, ha netalán még elegendő nem volna [...]”.¹⁰³ A Rudnyánszky-pártiak a választás helyét fejvesztve elhagyták, és Kereszturtyt hirdették

102 Vág-vecsei kerület Nyitra megyében (1848). *Közlöny* 1848/30, 122. o.

103 BUKOVSKY László: Népképviselési választások Nyitra megyében 1848-ban. *Társadalomtudományi Szemle* 2000/3, 51–52. o.

ki győztesnek. A vágvecsei választókerületben az új választásra, amely „szép rendben megtartatott”, 1848. augusztus 12-én került sor. „Kereszthury József tizenhét szavazatot nyert, és így az egész választó kerület mondhatni egy testtel lélekkel Rudnyánszky Jánost választá követének”,¹⁰⁴ akit néhány nappal később, augusztus 22-én a képviselőház igazolt.¹⁰⁵

A választások lefolyása alatti törvénysértéshez tartoztak a csalások is, amelyek közül a leggyakoribb eset az volt, hogy a választójoggal rendelkezők helyett választásra nem jogosult személy szavazott. A zborói (Sáros vm.) választáson három jelölt indult: a megyei konzervatívok egy csoportja által támogatott Kapuy István, a konzervatívok másik csoportja által támogatott Okolicsányi Lucián és a nép jelöltje, Jakovich József ügyvéd. A választás közben verekedés tört ki, amelyet a jegyzőkönyv szerint a görögkeletiek által indított vallási bujtogatás előzött meg. A szavazás folyamán Kapuy István visszalépett, Okolicsányi Lucián 523, Jakovich József pedig 635 szavazatot kapott. Jakovich mandátuma ellen óvást emeltek Okolicsányi hívei.

Az állandó igazolási osztály megállapította, hogy a választási jegyzőkönyv szerint Ladomér községből, ahol 33 választó volt összeírva, a szavazáskor mindössze nyolcan voksoltak, a többi 25 választó helyett pedig arra nem jogosultak szavaztak. Az osztály ugyan csak vizsgálatot javasolt, a képviselőház azonban a rendelkezésre álló dokumentumok alapján a választást érvénytelennek nyilvánította, és új választást rendelt el.¹⁰⁶ Az új választás eredményeként „Sármegyei zborói kerületbeli országgyűlési követnek Jakovich Józsefnek elválasztási jegyzőkönyve minden tekintetben törvényesnek találtatott, azért az igazoló választmány által igazoltatik”.¹⁰⁷

Az egykori konzervatív párt választási fogása volt még az etetés-itatás és vesztegetés is. Vesztegetéssel próbálkozott Balogh Kornél a Győr megyei Ötvenében, a megye legnagyobb választókerületében. A választókerület székhelyét rosszul választották meg. A kerület nyugati részén feküdt, és a Szigetközből érkező falvak lakóinak át kellett kelniük a Dunán. Híd még nem volt, rossz idő esetén nehézkes volt az átkelés. A megye szabadelvű vezetősége a politikai szempontokat helyezte előtérbe: a szigetközi és a csallóközi

104 A' vágvecsei választókerületben (1848). *Közlöny* 1848/74, 366. o.; Nyitra (1848). *Pesti Hírlap* 1848/135, 765. o.

105 Előleges közlés az alsóház augusztus 22-iki üléséről (1848). *Közlöny* 1848/75, 369. o.

106 CSIZMADIA 1965, 226. o.; Jakovich József, *Pesti Hírlap*, 1848/104, 640. o.; Országgyűlés, jul. 8. 4-dik ülés a képviselőknél (1848). *Kossuth Hírlapja* 1848/9, 35. o.

107 Nemzeti gyűlés. XXVI. ülés a képviselőházban aug. 5-kén (1848). *Közlöny* 1848/59, 282. o.

részen ugyanis több nemes község volt, amelynek lakói Ausztriával szimpatizáló konzervatív földesurak voltak.¹⁰⁸

Az ötvenévi kerületben a konzervatív alispán, Balogh Kornél ellenfele a polgári átalakulás lelkes híve, gr. Zichy Ottó volt. A választásokat Balogh Kornél nyerte meg, aki „Anteuszként”¹⁰⁹ vetette meg lábait és főleg a nemes-ségre támaszkodott”,¹¹⁰ de a szavazás alatt több panasz merült fel.

„A’ szavazás alatt panaszképen számos választók a’ szavazatszedő választmány elébe terjesztették, miszerint Király Lajos, megyei mérnök, egy magas nagy fekete tol’u és még több urakkal együtt az összegyűlt választókat nemcsak ígéretekkel és mindennemű hitegetéssel ámitgatják, hanem itatják, és Balogh Kornél részére húszasoknak osztogatásával is csábítgatják”.¹¹¹

A választás székhelyén több olyan konzervatív tisztviselőt is láttak, akiknek a kerületben nem volt szavazati joguk. Az elnök megtiltotta, hogy Balogh Kornél mellett korteskedjenek. Az osztály véleménye az volt, hogy

„magából a’ megbízólevélből, amellynek a’ képviselő igazolására kel-lene szolgálni, – világosan kitűnik, miszerint csábítások, itatások, és huszasokkal megvesztegetések ellen szemtanuk által szavazás közben ismételt panaszok emeltettek, ’s hogy az ily kihágások által megzavart választógyülekezeti közbékét csak a’ választási elnöknek azon megnyugtató nyilatkozata állíthatta helyre, miszerint az ily lélekvásárlással eszközölt többség választását az igazoló osztályok törvényesnek el nem ismerendik”.

Lukács Sándor előadó, aki Győr város radikális képviselője és korábban Zichy Ottó titkára volt,¹¹² úgy nyilatkozott, hogy Balogh Kornél megválasztása

108 CSIZMADIA 1965, 229. o.

109 Anteusz a görög mitológiában a tenger istenének, Poszeidónnak és a föld istennőjének, Gaiának fia, aki legyőzhetetlen, amíg érintkezik anyjával, a földdel. Héraklész a levegőbe emelte, és úgy fojtotta meg.

110 SZÁVAY Gyula: *Győr. Monográfia a város jelenkoráról a történelmi idők érintésével*. Győr: Győr szab. kir. város törvényhatósága, 1896, 370. o.

111 Nemzeti gyűlés. V. ülés az alsóházban jul. 8. (1848). *Közlöny* 1848/31, 124–126., 124. o.

112 CSIZMADIA 1965, 231. o.

„annyira érvénytelen, hogy a helyett egészen új választásnak kell történni, és ezt a maga útján az illető elnöknek tudtára kell adni”.¹¹³ Az ügyet a képviselőház mély felháborodással fogadta, és új választás kiírásáról gondoskodott. A Balogh-párti szigetközi nemesek, „nehogy a háborgó öttevényiek a szavazókat bármi módon befolyásolhassák”, a választókerület székhelyének Zámolyra való áthelyezését kérték: „[...] félünk is Töközre oly nép közé menni, mely a testvériség jelen órájában azért, hogy törvény szabta jogunkat nem az ő kényekre, hanem tulajdon lelki ismertetünk szerint élvezzük, megtámadjanak, mint a múltkori szavazáskor is kemény fenyegető szókkal háborgattak”.¹¹⁴

Az új választást július 20-án tartották. A megye Központi Választmánya a választókerület székhelyét áthelyezte a Nagy- és a Kis-Duna között fekvő Zámolyra. A választók Balogh Kornél mellett a liberális Gyapay Dénes földbirtokost jelölték. Még a szavazás megkezdése előtt több választó megjelent a bizottság előtt, és elmondták, hogy társaik az áradás miatt nem tudnak átkelni a Dunán. Intézkedést kértek az elnöktől, aki elrendelte a szavazás megkezdését, de helyettesét kiküldte, hogy vizsgálja meg a panasz valódiságát.¹¹⁵

A választás nem zajlott zökkenőmentesen. A választók egy része vonakodott a szavazástól, és kifogásolta, hogy a választókerület székhelyének áthelyezése önkényesen történt. A liberálisok megbízottja óvást emelt az elnöknel, mondván: a) sokan nem tudnak átkelni a megáradt Dunán; b) törvénytelen a választókerület székhelyének áttétele Zámolyra, illetve c) Balogh Kornélt, aki az előző választáson vesztegetett, nem lehet megválasztani. A szavazást az óvás ellenére folytatták délután 4 óráig. Balogh Kornél 705, Gyapay mindössze 7 szavazatot kapott.¹¹⁶ A képviselőház augusztus 5-én tárgyalta az állandó igazolási osztály jelentését Balogh Kornél másodszori megválasztásáról, amelyhez mindkét részről számos petíciót nyújtottak be. A választás ellen benyújtott petíció

„főpontja leginkább abban sarkallik: hogy az 1848. évi 5. t. cz. 7. §-a szerint Győr megyének május 1-én tartott népgyűlésében

113 Nemzeti gyűlés. V. ülés az alsóházban jul. 8. (1848). *Közlöny* 1848/31, 124–126., 124. o.

114 BALÁZS Péter: „A magyar Marseille”: Társadalmi harcok Győrött és Győr megyében 1848-ban I. In: UZSOKI András (szerk.): *Arrabona 3. A Győri Múzeum Évkönyve*. Győr: Győri Xántus János Múzeum, 1961, 111–124., 120. o.

115 CSIZMADIA 1965, 211. o.

116 Uo.

választókerületekre lett felosztásakor az öttevényi kerület választó főhelyévé Öttevény község jelöltetvén ki, a választók összeírása, és az első követválasztás is, minden ellenmondás nélkül ott ment végbe. De miután Balogh Kornélnak megvesztegetett többség általi elválasztását az országgyűlés megsemmisítette, és új választást rendelt a' folyó évi junius 25-én tartott bizottmányi ülés, a' nagy Dunán túl fekvő néhány nemes községnek pártérdek szülte folyamodására a' törvény értelmében megállapított 's már a ministeriumnak is a' május 1-i közgyűlésből bejelentett kerületi főhelyet Öttevényről önhatalmilag Zámolyra áttenni elhatározta. – A' petitiónak aláírt 14 helységbeli 596 választók Zámolyon a' választás helyén megjelenvén, ünnepélyes óvásukat nyilatkoztatták ki a' választókerület főhelyének Öttevényről Zámolyra tett törvénytelen áttétele ellen, 's azt egyedül Balogh Kornél aljas céljainak biztos kivitelére irányzott törvényellenes törekvésnek nyilvánítván, a követválasztásban részt venni nem akartak, 's kéri az országgyűlést, hogy az 1848. 5 ik t. cz. 7-ik §-a szerint tartott közgyűlésben kijelölt választókerület főhelyére Öttevényre új választást rendelni, 's ez által törvény és választói jogukon ejtett sérelmet orvosolni méltóztassék.”¹¹⁷

Az osztály ismét érvénytelennek találta a választást, a képviselőház pedig „e véleményt szavazás útján – nagy többséggel helybenhagyta”.¹¹⁸ A választókerületben így harmadszor is választást tartottak, a küzdelemből Keresztesy Ambrus ügyvéd került ki győztesen.¹¹⁹

117 Nemzeti gyűlés. XXVI. ülés a képviselőházban aug. 5-kén (1848). *Közlöny* 1848/59, 282. o.

118 Nemzetgyűlés. Ülés a képviselőházban. Aug. 5-kén (1848). *Nemzeti* 1848/79, 309. o.

119 BALÁZS 1961, 120. o.